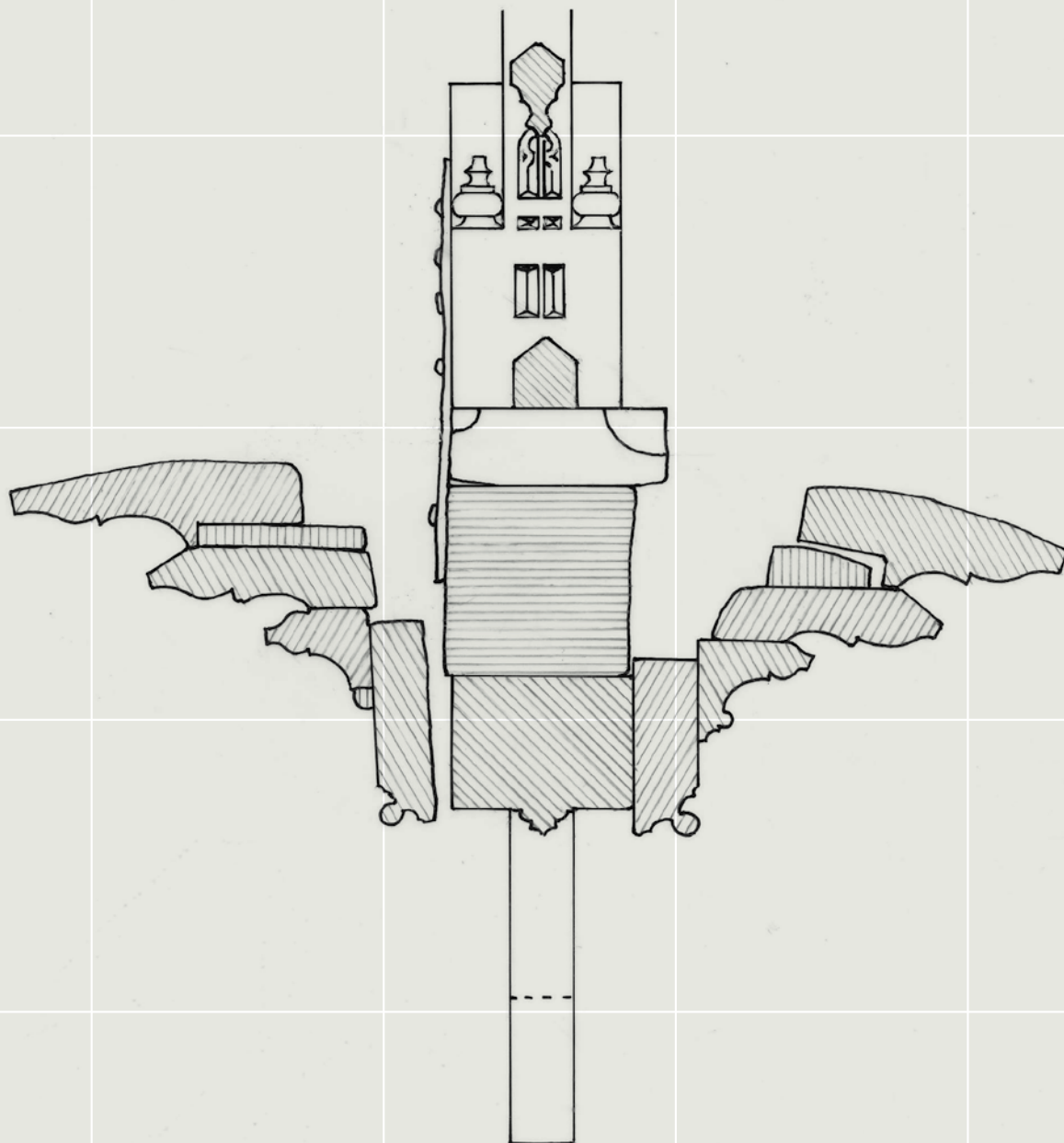

VERSLAG VAN HET KOORHEK IN DE LAURENSKERK IN ALKMAAR

HAAKMA WAGENAAR & VAN DEN BRINK RESTAURATIE

HET KOORHEK IN DE
LAURENSKERK IN ALKMAAR

HAAKMA WAGENAAR EN VAN DEN BRINK
UTRECHT, 10 FEBRUARI 2012

Colofon

Uitgave Haakma Wagenaar & van den Brink restauratie

Edwin van den Brink
Mariastraat 13
3511 LN Utrecht

06 54 96 47 18
edbrink@planet.nl
www.gewelfschilderingalkmaar.nl

Ontwerp www.debranding.eu

Tekst Willem Haakma Wagenaar

Foto's Edwin van den Brink

Begroting Edwin van den Brink

Tekeningen Willem Haakma Wagenaar

Utrecht, februari 2012

HET KOORHEK IN DE LAURENSKERK IN ALKMAAR

Op verzoek van Luuk Veneman van de afdeling Monumenten en Archeologie zijn wij in de herfst van 2008 begonnen met een onderzoek van het gammele koorhek. Een rapport daarover zou ook de grondslag voor een restauratieplan moeten bevatten. Het onderzoek en het meet- en tekenwerk zijn in afwisseling met de werkzaamheden aan het gewelf uitgevoerd en de eerste bevindingen zijn kort weergegeven in verslag nr. 34 dat werd opgesteld voor het tweemaandelijks overleg op 13 augustus 2009. De voor dit rapport gemaakte schetsen zijn gebaseerd op de grote opmetingstekeningen die in de afgelopen twee jaar in het koor zijn gemaakt.

Signalement

Tegelijk met het koorgestoelte zal het houten koorhek kort voor de inwijding van de geheel voltooide kerk in 1521 op zijn plaats zijn gebracht. Het is laatgotisch van stijl met enkele Renaissance-elementen in de ornamentiek. Wat bij kennismaking met het hek direct opvalt is de daarin asymmetrisch geplaatste dubbele deur. In de literatuur over de koorhekken wordt Alkmaar meestal terloops genoemd maar die merkwaardige indeling blijft vaak onvermeld. Ook Bruinvis rept er niet over in zijn overzicht van 1904, noemt als bijzonderheden slechts de in de 19^e eeuw aangebrachte verbeteringen.

Het hek bestaat uit een zuidelijk vak, een dubbele deur en twee vakken daarnaast. De drie vakken en de twee deuren zijn opgebouwd als stijl en regelwerk; twee stijlen verbonden door een bovenregel, een tussenregel en een onderregel. Aan dit raamwerk is het paneelwerk van de gesloten onderkant en de omlijsting van de bovenkant gespijkerd. In het open gedeelte boven de tussenregels zijn houten spijlen geplaatst die bovenaan in gotisch maaswerk overgaan. Het hek draagt aan beide zijden een ver uitkragende kroonlijst waartussen zich een door pinakels onderbroken kamlijst bevindt. De positie van de pinakels strookt niet met de indeling van het hek waarvan de onregelmatigheid nog eens wordt benadrukt door de aan voorzijde tegen de stijlen geplaatste decoratieve kolommen.

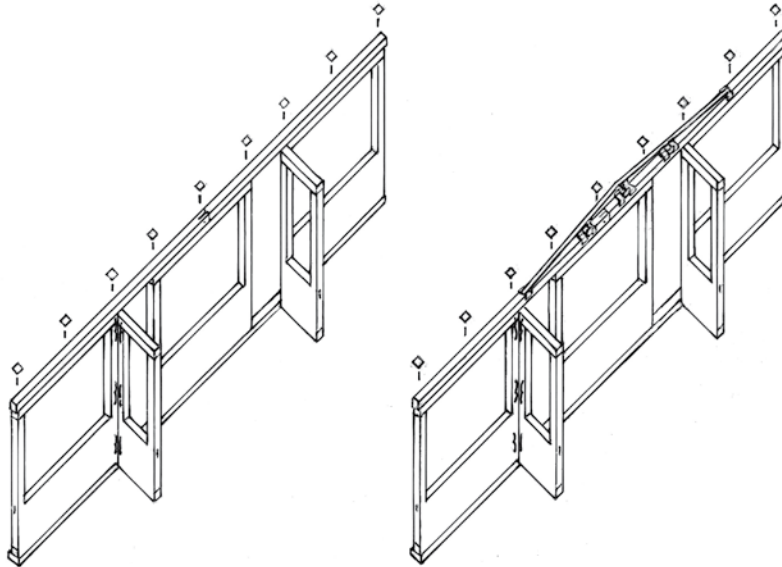
Beide deuren zijn in geopende stand op klossen vastgezet om de overhelling naar koorzijde te beteugelen. Er is niet veel kennis nodig om te zien dat de indeling van het hek is veranderd en te vermoeden dat zijn labiliteit hiermee samenhangt.

De ondersteuning op de vloer

De vloer in het koor ligt anderhalve tree hoger dan die in het transept. De als drempel in de doorgang gelegde tweede hardstenen tree steekt even ver boven de koervloer uit als de balk waarop het hek staat. Onder de twee vakken aan noordzijde van de dubbele deur is deze balk samengesteld uit twee door een schuine las verbonden stukken naaldhout. Het zuidelijke deel zal uit één stuk bestaan. De balk rust op een speciebed en de rommelige resten van een tegelvloer en is kennelijk geen deel van het oorspronkelijke werk dat van eikenhout is gemaakt. Aan koorzijde is de balk door een plint van eiken planken afgedekt. Aan voorzijde gaat de balk schuil achter nieuw ingevoegde eiken voetplaten.

De achterzijde

De gesloten onderkant van de drie vakken en de twee deuren is afgewerkt met paneelwerk. De panelen aan achterzijde zijn niet gothisch en hun breedte stemt niet overeen met de afstanden tussen de spijlen erboven. Een over de volle hoogte doorlopende plank bedekt hier de aansluiting van de twee tegen elkaar geplaatste vakken. Verwijdering van deze plank bracht de afdrukken met spijkerresten van twee scharnieren in het zicht. Zij bevinden zich op de klamp met kantprofiel die boven het paneelwerk tegen de zuidelijke stijl van het noordelijke vak is bevestigd. Het zijn de afdrukken van de scharnieren van de oorspronkelijk hier geplaatste noordelijke deur. Het paneelwerk ontbreekt achter de bedekkende plank zodat van het onderste scharnier alleen de spijkergaten in de stijl zijn aan te wijzen. Dit bevestigt wat de vormgeving en de maatvoering van het paneelwerk al deden vermoeden: Het paneelwerk is van latere datum en de huidige indeling met de dubbele deur is niet de oorspronkelijke.

De oorspronkelijke indeling van het koorhek

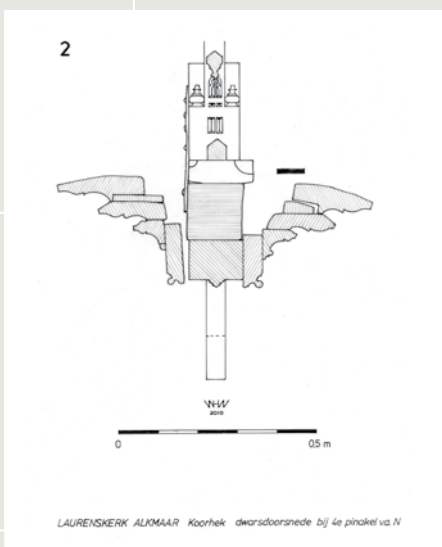
De bestaande onderdelen vormden een raamwerk met twee deuren tussen drie bredere vakken, andersgezegd; een zuidelijk vak, een zuidelijke deur, een middenvak, een noordelijke deur en een noordelijk vak. In de plaatsing van de pinakels is de oorspronkelijke positie van de noordelijke deur nog te herkennen (tekening 1). De noordelijke deur en het middenvak zijn van plaats verwisseld om een brede doorgang met dubbele deur te verkrijgen. Uit de aanwezigheid van de ondersteunende balk en het jongere paneelwerk aan koorzijde was al op te maken dat de verandering niet tot deze verwisseling beperkt is gebleven.

De opbouw van de bovenkant

Over de volle lengte van het hek rust een lichte balk op de bovenregels van de drie vakken. De balk heeft een zwaarte van ongeveer 14 bij 14 cm en bestaat uit twee delen die met een haakse penlas in het midden zijn verbonden. In de doorgang is in de onderzijde van de balk een ondiep pengat te zien op de plaats waar zich oorspronkelijk de zuidelijke stijl van het middenvak heeft bevonden.

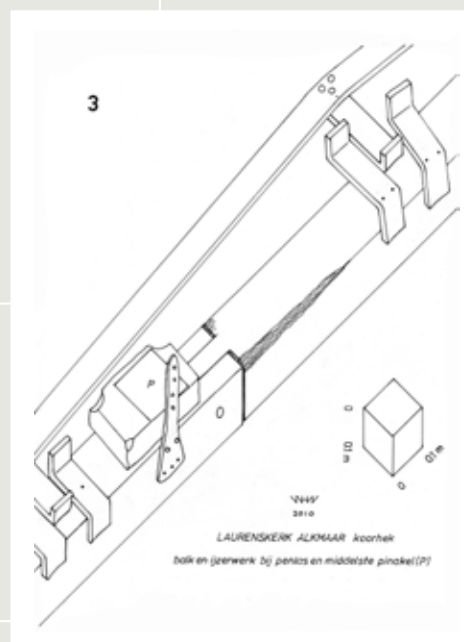
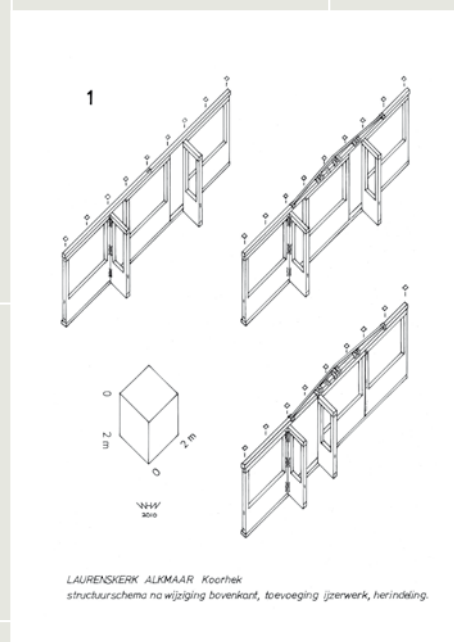

De tweedelige balk lag dus in ieder geval al vóór de verplaatsing van de noordelijke deur op deze plaats. Toch zou deze tweedelige balk het hek alleen stevigheid hebben kunnen bieden als hij als trekbalke aan de vieringpijlers was verbonden, maar dit is nooit zo geweest. Nog merkwaardiger is de opbouw en de bevestiging van de kroonlijst aan beide zijden van het hek (tekening 2). De lijsten bestaan uit op elkaar gestapelde profielen waarvan het bovenste aan onderzijde een uitsparing heeft alsof het op een balustrade hoort te rusten. Het één na bovenste profiel lijkt op een waterslag, alsof het bestemd was voor een lijst onderlangs een borstwering. Alleen het onderste profiel is hier en daar aan het raamwerk gespijkerd. Dunne plankjes die de bovenste profielen met de balk verbinden zorgen dat de kroonlijsten niet voorover vallen. Ook de manier waarop de kamlijst en de pinakels zijn gemonteerd is bijzonder. De kamlijst is verbonden aan de pinakels en wordt, net als de pinakels, ondersteund door op de tweedelige balk geplaatste klossen. De pinakels zijn aan koorzijde met platgesmede ijzers aan de balk gespijkerd. De onderste rij gaten in de uitgesmede veer van die ijzers bleef daarbij onbenut omdat de gestapelde kroonlijst voor het inslaan van de bedoelde spijkers geen ruimte liet. Geen timmerman die dit ooit zo zou verzinnen. Dat heeft een smid gedaan.

De stabilisering van het verbouwde koorhek

Aan hun vormgeving is te zien dat de pinakels en vrijwel de gehele kamlijst behoren tot het oorspronkelijke laatgotische koorhek. Hun eigenaardige bevestiging op de balk is van latere datum en afgestemd op de constructie waarmee een smid de onderdelen van het veranderde hek heeft gestabiliseerd (tekeningen 1 en 3).

Om de dunne tweedelige balk te verstijven heeft de smid een platijzer tot zeer wijde V gesmeed en voorzien van naar het oosten wijzende L-vormige krammen. Eén in de punt, één in het midden van de linkerhelft en één in het midden van de rechterhelft. Het platijzer ligt onder de op klossen gestelde kamlijst, met de punt naar het westen. In de uiteinden van het platijzer zijn U-vormige krammen geklonken die passen in boven uit de balk gehakte inkepingen. De uiteinden van de L-vormige krammen staan omhoog. Aan weerskanten van elke L-vormige kram zijn twee krammen op de balk gelegd die een opstaand einde aan westzijde en een naar beneden gericht einde aan oostzijde hebben. De naar beneden gerichte einden sluiten om de oostkant van de balk. Houten wiggen die gedreven worden tussen de opstaande kanten van de aan het platijzer verbonden krammen en de op de balk rustende krammen spannen het plat-ijzer tegen de balk zodat deze bij het openen van de zware deuren niet naar het oosten knikt. De vlak boven het platijzer geplaatste kamlijst voorkomt dat het onder spanning gebrachte platijzer naar boven toe kan losspringen.

De kamversiering is zo onderdeel gemaakt van een door de smid uitgevoerde orthodontische correctie van het gammele koorhek.

Evenals de verplaatsing van het koorgestoelte naar de koorabsis, zal de verandering van het koorhek zijn uitgevoerd toen het koor na de Reformatie werd ingericht voor de viering van het Avondmaal, de uitvaarten vanuit het koor en de begraving daarbinnen.

De oorspronkelijke vorm en constructie van het koorhek

Toen duidelijk was hoe het koorhek, na te zijn verbouwd, was gestabiliseerd, bleef de vraag hoe het hek voordien zijn vorm behield en hoe die vorm precies was.

De doorlopende tweedelige balk is nooit aan de vieringpijlers verankerd geweest. De bestaande verankering van het hek bestaat uit twee ankers die de buitenste stijlen aan de vieringpijlers verbinden. Daarvan liggen de bovenste ongeveer 1.20 m beneden de balk. De onderste liggen nog weer 1.45 m lager. Enige hoger in de vieringpijlers verscholen duimen en ogen kunnen niet in verband worden gebracht met de huidige bovenbouw van het hek. De kamlijst en de pinakels zijn authentiek. Hun bevestiging is dat niet. Hetzelfde geldt voor de op elkaar gestapelde onderdelen van de kroonlijst aan voor- en achterzijde.

Dit alles roept de vraag op of het hek oorspronkelijk niet een bordes heeft gedragen dat was voorzien van een borstwering waarvan dan de lijstprofielen alleen zijn hergebruikt. Met twee op enige afstand van elkaar geplaatste balken inplaats van de huidige tweedelige balk zou het koorhek aan bovenzijde stabiel zijn en in vorm meer op een oxaal hebben geleken. De kamlijst zou dan aan voor- of achterzijde op een borstwering hebben gestaan. Gezien het karakter van de voorzijde lijkt een uitkraging, zoals aanwezig in het houten oxaal van Helvoirt (Rijksmuseum), hier niet te passen. De indeling van de kamlijst sluit een in het front geplaatste kansel eveneens uit. Een verdwijning van steunpunten aan koorzijde zou kunnen verklaren waarom het paneelwerk aan deze

zijde werd vernieuwd maar er is op de tegenelkaar geplaatste stijlen van het noordelijke en het middelste vak niets te zien van een vroegere aanhechting en ook op de doorlopende balk is geen spoor van een vroegere constructie te vinden. De balk vertoont ook geen enkele herinnering aan een oudere verbinding van de nu met ijzeren lippen vastgespijkerde pinakels en de daaraan bevestigde kamlijst.

Uit het laatste blijkt dat de doorlopende tweedelige balk geen onderdeel van het oorspronkelijke koorhek kan zijn. Gezien het in de balk aanwezige ondiepe pengat van de verplaatste deurstijl in de doorgang, moet daarom worden aangenomen dat de balk is geïntroduceerd bij een vroeg uitgevoerde verandering van de bovenkant van het hek en dat, bij gebleken instabiliteit, meteen de ijzerconstructie is toegevoegd met de kamlijst als afsluiting daar bovenop. Pas later, waarschijnlijk in de 17^e eeuw, werd de dubbele deur door opschuiving van het middenvak gecreëerd.

Hoe de bovenkant van het koorhek er oorspronkelijke heeft uitgezien en hoe het hek zonder ijzerwerk in model kon blijven is niet in het overgebleven werk af te lezen.

Zoals in het hierna volgend citaat van Bruinvis is vastgelegd, zijn de spijlen in de 19^e eeuw aangebracht als vervangers van houten spijlen met vierkante doorsnede. Dat zullen ook niet de oorspronkelijke zijn geweest. Toch maakt het maaswerk boven de spijlen een vroeger door mij veronderstelde aanwezigheid van gegoten koperen spijlen niet erg waarschijnlijk.

De in 1846-47 uitgevoerde herstelling

Archivaris Bruinvis heeft in zijn samenvattende artikel over de Laurenskerk het volgende over het koorhek meegedeeld:

“Wij hebben dit hek gekend in schavotkleur [donkerrood] geverfd, met zware vierkante gevangenisachtige spijlen en zeer beschadigd snijwerk. In 1846 en 47 werd het met hulp van den beeldhouwer P. HENGSMAN in betere toestand gebracht. De lompe knoppen vóór de hoofdstijlen, ter plaatse waar eertijds gewis beelden stonden, zijn toen vervangen door fraaie fialen, waarvan de vorm ontleend is aan die welke de lijst bekroonen. Het bovenwerk heeft thans wel eenige herstelling nodig.” (C.W.Bruinvis, *De Bouw en versiering der St. Laurens- of Groote Kerk te Alkmaar*, in; *Bijdragen voor de Geschiedenis van het Bisdom Haarlem*, deel 28, Leiden 1904, p.222, noot 21).

Bij het hier genoemde nieuwe werk mogen ook de ingezwenkte voeten onder de bijgemaakte pinakels gerekend worden. Zij schermen inkepingen in de stijlen af die mogelijk gemaakt zijn ter wille van een tijdelijke afscherming van het open gedeelte van het hek. Eveneens mag worden aangenomen dat met de pinakels van Hengsman ook het donkergroen werd geïntroduceerd, de kleur die nu al het snijwerk en de spijlen siert.

De schavotkleur is nog goed in de deuropening te zien op de onderkant van de doorlopende balk.

De resten van vroegere afwerkingen

De olijfgroene verf op de gesneden onderdelen draagt een waslaag die vooral op de 19^e-eeuwse toevoegingen mat is geslagen en met de verf van het hout loskomt. Onder het olijfgroen ligt een blauwig groene verflaag. Op het oorspronkelijke snijwerk zijn onder deze twee groene lagen de resten te vinden van de door Bruinvis genoemde schavotkleur. Dit rood is een overschildering van een in dikke verf aangebrachte lichte zandsteenkleur

die ongeschonden bewaard is gebleven op de bovenkanten van de decoratieve kolommen, zoals bleek na demontage van de 19^e-eeuwse pinakel en zijn ingezwenkte voet tegen de zuidelijke stijl van het noordelijke vak. Het lijkt daarom waarschijnlijk dat het hek dezelfde lichte zandsteenkleur heeft gekregen als de dragende delen van het grote orgel, mogelijk gelijktijdig, dus omstreeks 1645, en dat dit direct volgde op vereniging van de twee deuren tot dubbele deur. Aan achterzijde zijn grote delen van het hek houtkleurig geschilderd over de resten van deze steenkleur. Deze retouche zal zijn uitgevoerd tijdens de door Bruinvis vermelde herstelling in de jaren 1846-47.

Het uitgangspunt voor de restauratie. De bepaling van de te verhelpen mankementen

De vraag of het hek in zijn oorspronkelijke staat moet worden teruggebracht hoeft niet gesteld te worden want voor zo'n reconstructie ontbreken de meest noodzakelijke gegevens. Het koorhek moet worden gewaardeerd zoals het er sinds zijn metamorfose in de 17^e eeuw is komen uit te zien. Het gaat er nu om te bepalen wat in de overgeleverde staat als mankement te beschouwen is en te bedenken of zo'n mankement kan worden verholpen zonder een nader materieel onderzoek in de toekomst te bemoeilijken.

De vervorming van het hek

De stijl waaraan de zuidelijke deur hangt is ten opzichte van de ongeveer 2.70 m verwijderde vieringpijler 4.3 cm gezakt. Dit verschil is bij de stijl met de rechterdeur 4.5 cm en bij de volgende twee tegen elkaar geplaatste stijlen zelfs 5.2 cm terwijl het hek bij de noordelijke vieringpijler slechts 1 cm lager staat dan aan zuidzijde. Bij de noordelijke vieringpijler staat de bovenkant 1.4 cm naar het oosten uit het lood. De scheefstand loopt naar het midden toe op van 6.1 cm bij de twee tegen elkaar geplaatste stijlen tot 8.3 cm bij de stijl met de noordelijke deur om weer af te nemen tot 5.1 cm bij de zuidelijke deur en geheel afwezig te zijn bij de zuidelijke vieringpijler.

De aantasting van het hout

De westzijde van de dubbele balk die de onderdelen van het hek bijeenhoudt is op twee plaatsen verzwakt door een van boven naar beneden doorlopende scheur langs een kwast (bij de derde pinakel vanaf noord en bij het midden van het V-vormige platijzer). Verder is de bovenkant van de balk en de op de klamp tegen de bovenregels gespijkerde lijsten door schimmels en houtwurm aange-tast. Genoemde lijstdelen vertonen bovendien de voor houtrot kenmerkende haaks op de nerf staande barsten. Deze aantasting moet zijn ontstaan toen in de jaren twintig de toren en de kap over de viering wegens bouwvalligheid werden gesloopt. Het hek zal pas in drijfnat geregende staat door een zeil zijn afgedekt en vervolgens in die toestand jaren lang aan zijn lot zijn overgelaten. De door houtrot en houtwurm verergerde

verzwakking van het hout heeft het corrigerende ijzerwerk ineffectief gemaakt. Bij de krammen is het hout zo zwak als turf en de verzwakte balk is bovendien bij de einden van de ijzeren V enigszins geknikt.

De in open stand gefixeerde deuren

Waren de deuren niet op klossen vastgezet, dan zouden zij bij het open of dicht zwaaien het getordeerde hek kunnen breken. Hun onbeweeglijkheid is een elementaire tekortkoming.

De verzakte ondergrond

De labiliteit van het hek is mede het gevolg van het inzakken van de vloer en de daarop liggende stukken naaldhout. Ook dit hangt samen met de omstandigheid dat het hek sinds de Reformatie altijd op zijn plaats is gebleven, terwijl de massa ter plaatse bij het openen en herstellen van de zerkenvloer toch in beroering kon worden gebracht. Tijdens de aanleg van grafkelders, de vervanging van de kap over de viering en het herstellen van de vloer tijdens restauraties, maar ook bij het dweilen van de vloer kon water ongehinderd onder het hek vloeien en de aantasting van het naaldhout steeds weer in gang zetten.

Beschadigingen van het snijwerk

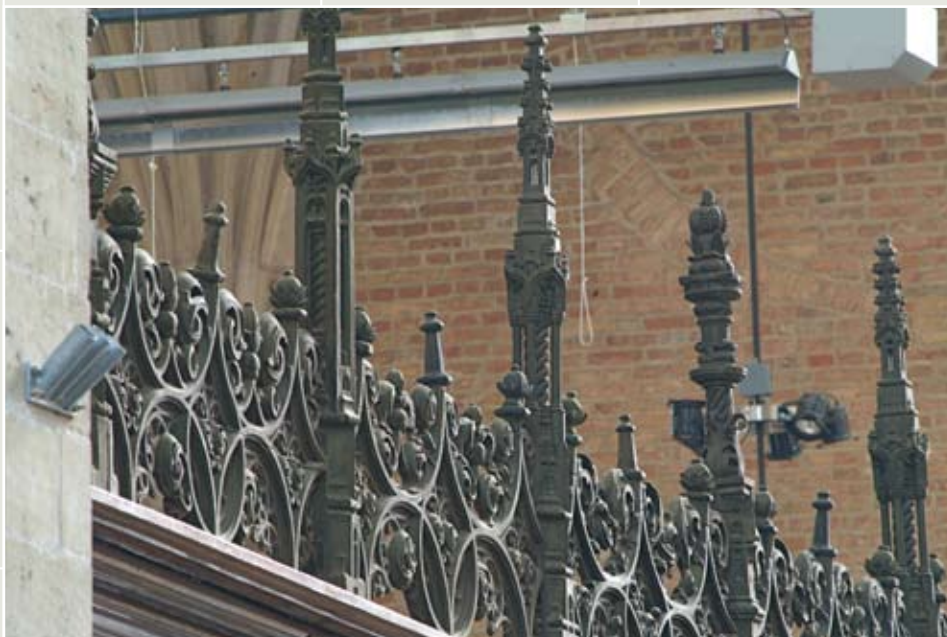
Sommige pinakels zijn overlangs gescheurd, denkkelijk ook na langdurig in natte staat afgedekt geweest te zijn en daarna snel te zijn uitgedroogd. In de scheuren heeft zich stof en gruis verzameld.

Het fijngesneden maaswerk op de spijlen en de kamversiering op het hek zijn op vele plaatsen beschadigd. Dit lijkt voornamelijk toe te schrijven aan te ruwe omgang met het hek bij het bevestigen en weer verwijderen van gelegenheidsversieringen, een nonchalance waarvan de talloze touwtjes, nietjes en spijkers de stille getuigen zijn.

De vijf sierkolommen in het front vertonen beschadigingen die eveneens aan onvoorzichtigheid te wijten zijn.

Van de kamversiering eindigt de middelste top tussen twee pinakels met een achthoekige finaal. In de overhoekse zijden van deze onderdelen is de lijmafdruck en een spijkerpuntje van overhoekse hogels te herkennen die dus in elke top een kruisbloem hebben gevormd. De hoogte van de finalen schommelt rond de 14.5 cm. Die van de verdwenen kruisbloemen bedroeg slechts 3.7 cm. De sporen zijn bedekt met de groene verf van 1847. Deze kwetsbare kruisbloemen zullen dus al eerder zijn gesneefd, mogelijk al bij de eerste verandering van het hek.

Beschadigingen van de 19^e-eeuwse afwerking

De huidige afwerking van het oppervlak is ontstaan tijdens het herstel in de 19^e eeuw. Toen zijn ook de kleine pinakels gesneden voor de lege plaatsen op de kolommen in het front, waar, zoals Bruinvis al opmerkte, ongetwijfeld beelden hebben gestaan. Deze pinakeltjes zijn op kleinere schaal

gemaakte navolgingen van de twee

modellen die op het hek de oorspronkelijke posities van de deuren markeren. Zij zijn neergezet op de gelijktijdig gemaakte ingezwenkte consoles. De naar het maaswerk geprofileerde spijlen stammen uit dezelfde tijd. De groene kleur op het decoratieve snijwerk is bedekt met een waslaag die vooral op de 19^e-eeuwse onderdelen mat is geslagen en deels met verf en al is losgeraakt. De olijfgroene kleur dekt een aanvankelijk gekozen blauwig groen af. De afwerking, waarin het groen contrasteert met de weer in het zicht gebrachte houtkleur, kan worden beschouwd als een poging de oorspronkelijke toestand te benaderen. De rode “schavotkleur” en de daaronder aanwezige 17^e-eeuwse steenkleur werden hiertoe grotendeels verwijderd.

De houtimitatie die is aangebracht op plaatsen waar de verwijdering van die twee overschilderingen kennelijk te bewerkelijk werd bevonden, ziet er niet mooi uit, vooral nu het oppervlak door vele lagen was is verdonkerd en glanst. De groene verf op de kolommetjes in het front glanst nog maar is door ruwe behandeling erg beschadigd.

De restauratie

De ondergrond van het koorhek is doorgezakt, rommelig en dus onbetrouwbaar. Een onderzoek ter plaatse van de doorgang kan hierover meer zekerheid verschaffen. Zeker is in elk geval dat de onder het hek gelegde balkstukken van naaldhout zijn aangetast en verzwakt.

Het gewicht van het hek zou daarom moeten opgevangen door dwars onder de onderregels van het hek te plaatsen tijdelijke profielijzers. De stukken naaldhout kunnen dan worden verwijderd en de ondergrond kan worden bestudeerd en indien nodig worden verstevigd. Over de bestudering van die ondergrond straks meer.

De doorzakking van het hek kan door opdrukken van de profielijzers worden verminderd voorzover dat voor het weer sluitbaar maken van de deuren noodzakelijk is. Na stabilisering van de ondergrond kan daarop een nieuwe houten plaat worden gelegd ter ondersteuning van de drie vakken van het hek.

De stabiliteit van de bovenbouw kan worden verkregen door de stevigheid toe te vertrouwen aan twee ijzeren profielen die over de volle lengte van het hek achter de bovenste profielen van de kroonlijsten worden geplaatst. Zij kunnen op gepaste plaatsen aan elkaar worden verbonden tot een liggende tralieligger en worden gekoppeld aan de vieringpijlers. De behandeling van het aangetaste hout van de doorlopende tweedelige balk en de gebarsten bovenkant van het tegen de bovenregels gespijkerde lijstwerk zou dan beperkt kunnen blijven tot een versteviging van de bereikbare delen. Het 17^e-eeuwse ijzerwerk blijft loos op zijn plaats bewaard.

Herstel van het door houtrot ernstig aangetaste lijstwerk zou echter gediend zijn met de verwijdering van de tweedelige balk en de daarop geplaatste kamlijst. Ook kunnen dan mogelijk nog verscholen gebreken in de bovenregels onder die balk worden verholpen. De doorlopende balk zal hierna kunnen worden geconserveerd of door een exacte kopie worden vervangen. De enige herinneringen die bij vervanging verloren zouden gaan bevinden zich in de onderkant ter plaatse van de doorgang; de rode kleur en het ondiepe pengat. Dit deel zou in de vervangende balk kunnen worden opgenomen. De vervanging zou het mogelijk maken het 17^e-eeuwse ijzerwerk weer met wiggen tegen de balk op spanning te brengen en zo te laten bijdragen aan de stabiliteit van het koorhek.

De verbindende plankjes tussen de kroonlijsten worden, waar zij geheel of half zijn verdwenen, weer toegevoegd, waar zij zijn stuk getrapt, door nieuwe vervangen.

De deuren zijn enigszins uitgezakt. Indien nodig kan dit na stabilisering van het hek worden verholpen.

Om een geleidelijk weer toenemende vervuiling in de ontoegankelijke plekken te voorkomen zou de bovenkant afgedekt kunnen worden met gemakkelijk te demonteren deksels.

Tegen onvoorzichtige omgang met het hek biedt een gaaf uiterlijk de beste bescherming. Daarom moeten de in het gesneden werk ontstane beschadigingen worden hersteld en de verdwenen fragmenten worden bijgemaakt. De groene afwerking op de kolommen zou kunnen worden hersteld. Als de beschadigingen in het maaswerk en de kamlijst zijn hersteld zou dat ook met het groen op deze onderdelen moeten worden nagestreefd. Van de 19^e-eeuwse onderdelen moeten de afschilferende verf- en waslagen worden verwijderd om een nieuwe olijfgroene afwerking te kunnen aanbrengen.

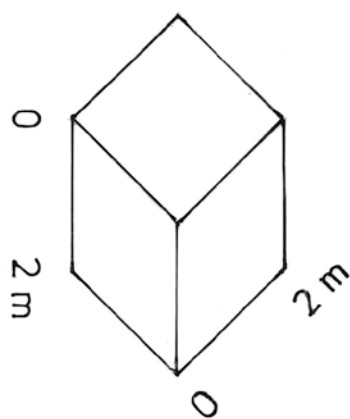
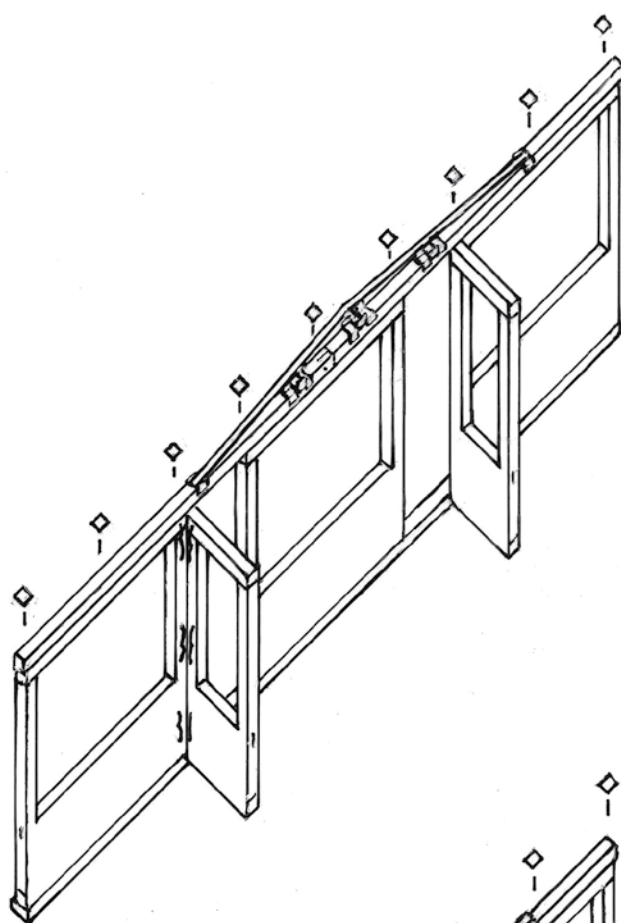
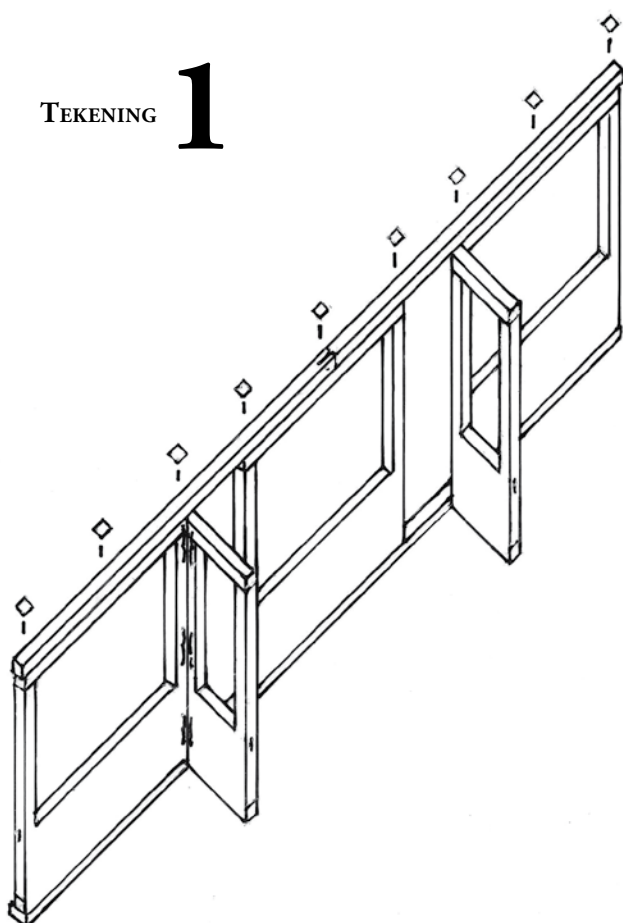
De bestudering van de ondergrond

Ongeveer 1.30 m naast de noordelijke vieringpijler zijn na het verwijderen van als plint tegen het paneelwerk gespijkerde plank enkele vloertegels in het zicht gekomen. Het zouden heel goed de resten van de oorspronkelijke vloer kunnen zijn die buiten het hek voor grafzerken het veld heeft moeten ruimen. Het hek bedekt nu de enige strook die niet voor begraving is omgewoeld en het is ook de enige strook die niet door de aanleg van de vloerverwarming ontoegankelijk is geworden. Het is daarom mogelijk ter plaatse van de doorgang een onderzoek in te stellen naar resten van de muur die hier de koren van de vroegere tweebeukige kerk scheidde.

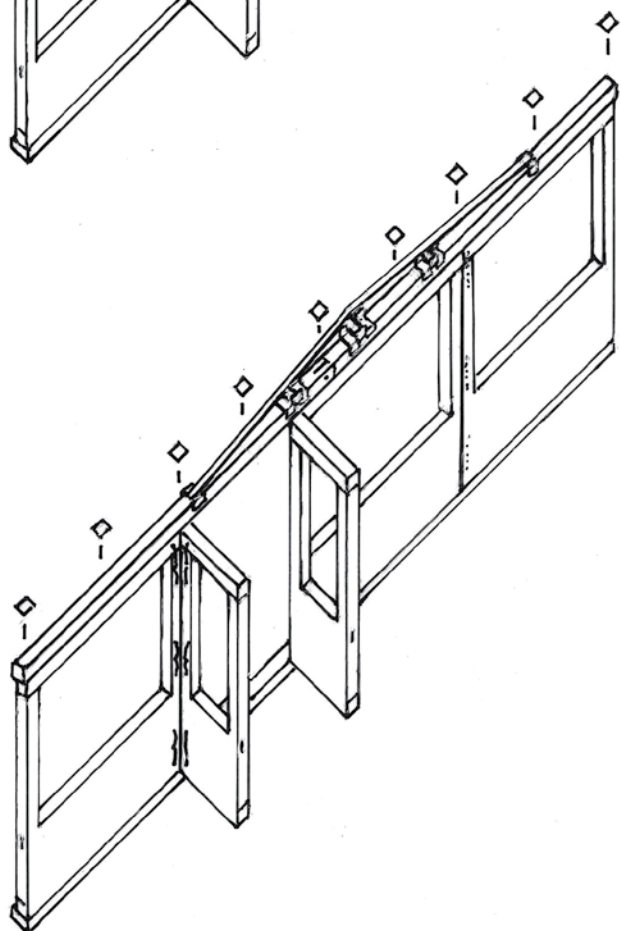
Willem Haakma Wagenaar, 22 juni 2010

TEKENING

1

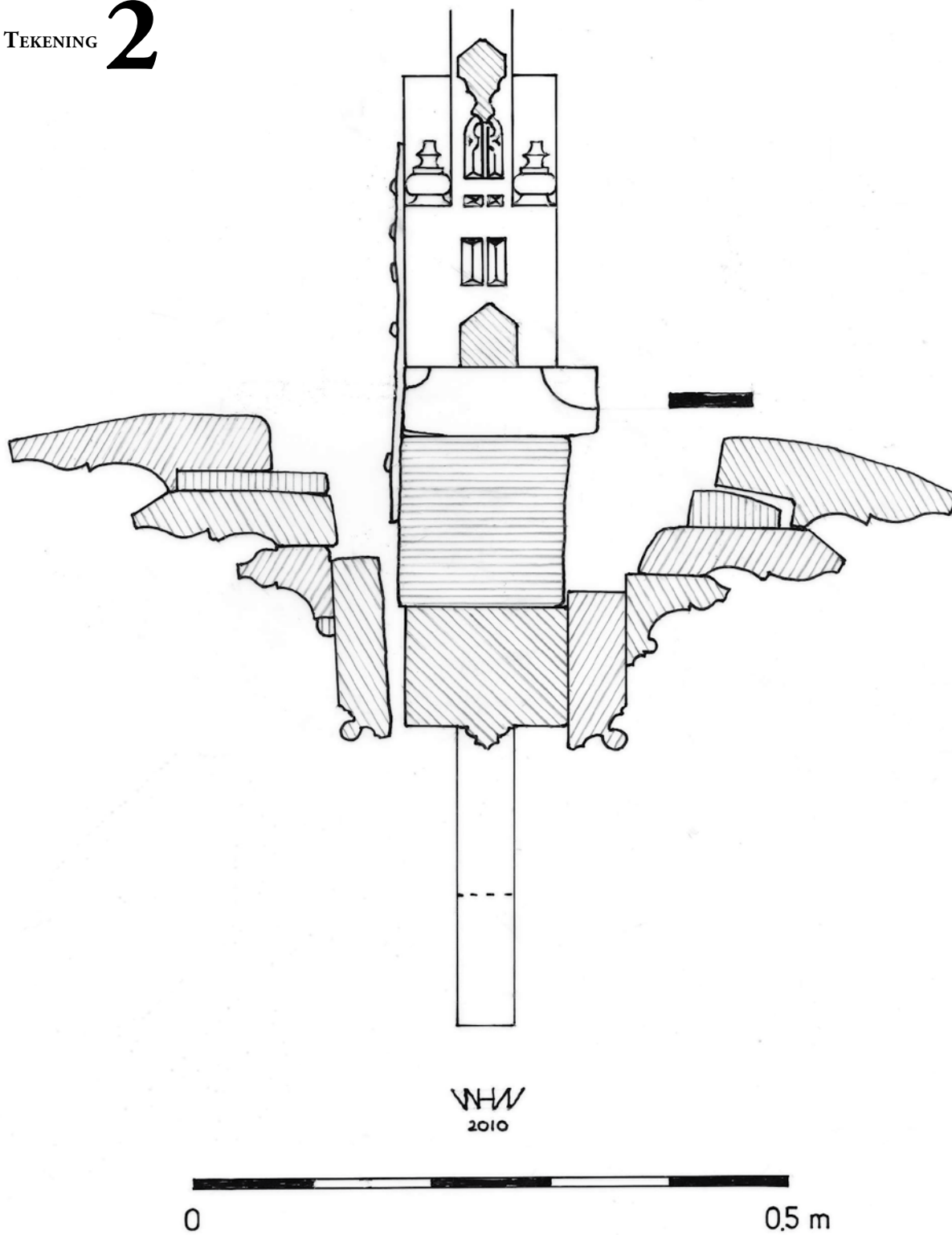

WVW
2010

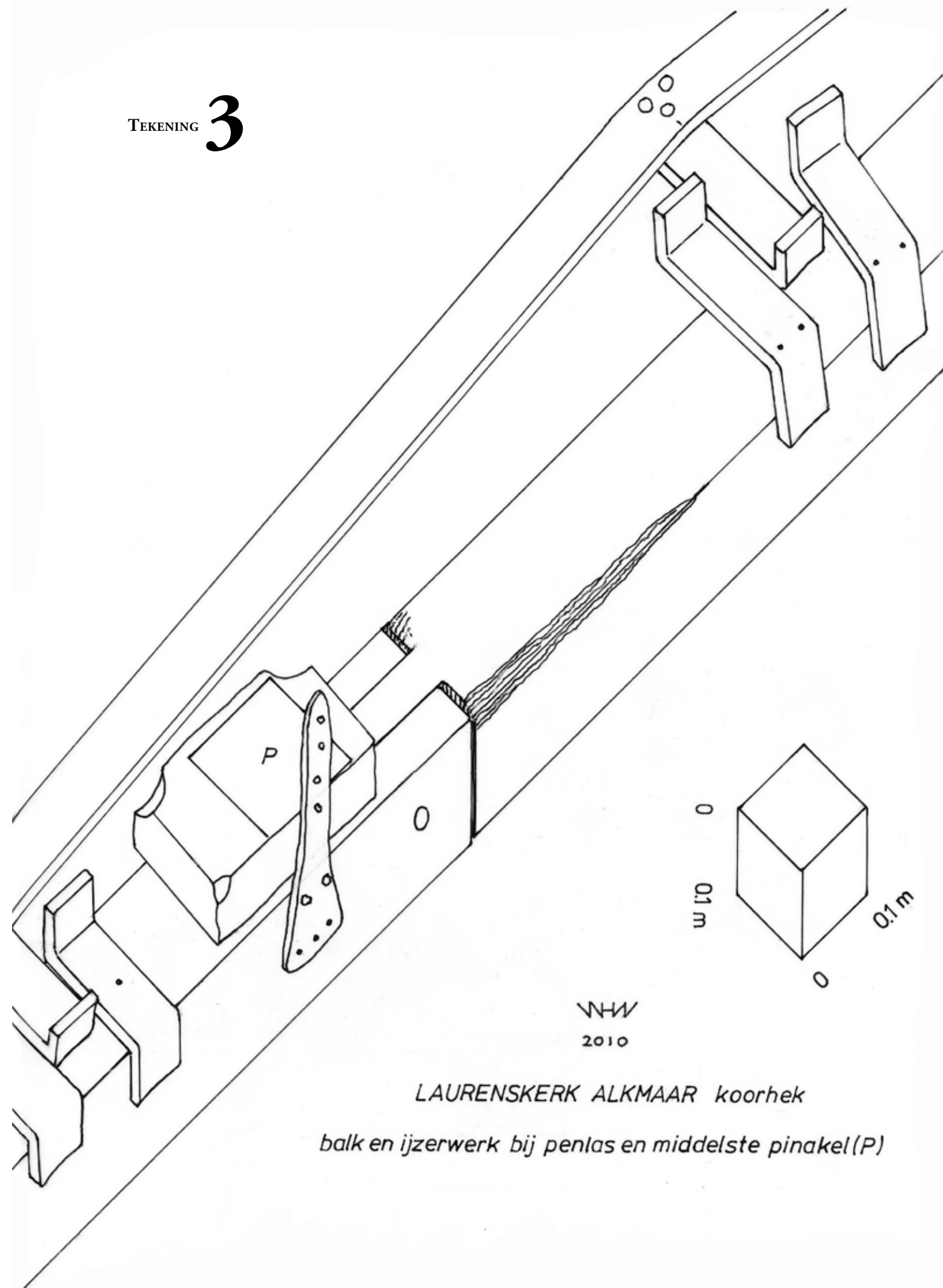
LAURENSKERK ALKMAAR Koorhek
structuurschema na wijziging bovenkant, toevoeging ijzerwerk, herindeling.

TEKENING **2**

LAURENSKERK ALKMAAR Koorhek dwarsdoorsnede bij 4e pinakel v.a. N

TEKENING **3**

LAURENSKERK ALKMAAR koorhek
balk en ijzerwerk bij penlas en middelste pinakel (P)

VERSLAG VAN HET KOORHEK IN DE LAURENSKERK IN ALKMAAR

BEGROTING RESTAURATIE KOORHEK GROTE- OF SINT LAURENSKERK TE ALKMAAR

RESTAURATIEWERK BEGROOT DOOR EDWIN VAN DEN BRINK, 7 DECEMBER 2010, AANGEPAST FEBRUARI 2012

Kostensoort	Omschrijving	Uren	Kosten
	KOORHEK		
1000	voorbereidng		
1001	documenteren, tekenen en fotograferen	80	
1003	inrichten, deel van het koor als werkplaats	100	
1004	losmaken geprofileerde lijst aan west- en oostzijde	80	
1005	schoren va de drie vaste delen van het hek aan west en oostzijde	20	
2000	stabilisatie kap of bovenbouw		
2001	fabrikage onderdelen metalen tralieframe	80	
2002	tralieframe samenstellen en bevestgen aan vieringpijlers	40	
2003	stellen van het koorhek en tralieframe	80	
3000	vervangen onderbalk		
3001	opkrikken van de drie vaste vakken van het hek	80	
3002	aangetaste onderbalken verwijderen	80	
3003	onderzoek ondergrond	40	
3004	stabiliseren ondergrond en plaatsen nieuwe onderbalken	40	
3005	stellen hek op nieuwe balken	80	
3006	consolideren en repareren geprofileerde lijsten	80	
3007	consolideren tweedelige bovenbalk	40	
3008	deuren stellen en verzakking elimineren	40	
3009	strak zetten tralieframe	20	
3010	op spanning brengen van oud smeedwerk	20	
3011	verwijderen schoren	20	
4000	snijwerk		
4001	herstellen door beschadeging verzwakt lijstwerk	120	
4002	vastzetten onderdelen in kamlijst en pinakels	100	
4003	aanbrengen voorlopige afwerking op de reparaties	40	
7000	ondersteuning		
7001	besprekingen	40	
7002	eindverslag	200	
	totaal uren	1520	€ 91.200
8000	materiaal		
8001	steun materiaal en inrichting		€ 6.000
8002	hout		€ 6.000
8004	reinigingsmiddelen, was, verf		€ 1.000
8005	metaal		€ 2.000
9000	onvoorzien		€ 12.000
	TOTAAL EXCLSIEF BTW		€ 118.200

In deze begroting is de behandeling van de kleur- en wasafwerking niet opgenomen

